Контрольный экземпляр

ДАЬКЪАЛА ХИЙЛА СОВЕТСКИ ДЕМОКРАТИ!

Массо а мехкий пролетареш, вlашагlхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«С В Е Т») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувла 1923 шера дене ● ШИНАРА, 4 октябрь, 1977 шу. ● № 119 (5786). ● Мах 2 кап.

Тахан Москве, Кремле хьаелл ийсазлагlа хержача СССР Лакхехьарча Совета арllагlа йоаца ворхlлагlа сесси

СОВЕТСКИ ДЕМОКРАТЕ ЦІЕЙ

Тахан ший болх дlаболабу дунен исторе чукъ бел-галла моттиг дlалоацаргlолча СССР Лакхехьарча Совета аргlан йоацача ворхlлагlча сессе. Цо йийца а йий-ца чlоагlъергья вай мехка заводашкен фабрикашкен, колхозийн совхозийн кхашкен фермашкен, lилман ла-бораторешкен студентий аудиторешкен, къахьегача кол-лективашкен Советски Эскара доакъошкен къоабалъа а моаьйта вох хетар, цунна юкъе дихьача бакъахьдар ыьнна а йола Советски Социалистически Республикай Союза Конституци — вай мехка Керттера Закон.

Керттерча Закона массе а оагlорахьа политически мах ба, lилмала нийсъяча положенешкен формулашкен корта болаш ма-дарри хьалхокхаргда 1936 шера Конс-титуце тlайийцача дене вай мехка хиннеча, общественни вахара еррига оагlош чулоацача доккхийча хувцамий маlан.

Конституце хьахьоккаргда дегlаенача социализма сурт-сибат. Цу сурт-сибатах доаллачо хьагойт комму-низм хьалъеш доаллача советски халкъо дунен тlа хьа-лаьца моттиги исторически де лерхlари.

Тахан СССР Лакхехьарча Совета сессе депутаташа ювца йолаеча Конституце керттера чулоацам — социа-листически демократи шерьяри кlоаргъяри.

Социализмо хьакхеллад демократе керда историчес-ки тайпа, кердача тайпара демократически паччахьал-кха, дикка шеръяьй демократически принципаши паргlа-тонаши, кердача чулоацамца хьалйизай уж. Дегlаенача социализма демократи хьахиннай болхлой классо шеи еррига къахьегамхойи кортамукъа вахара хьакхелаача пролетарски демократе ларда тlа. Помещикийи капита-листийи lаьдал тlера lо а кхесса, саг саго вохавелга, классаш шоайла вlаши дукъала хулгеш къамешта юкъе-ра моастагlалли дыг цlавкха а хургдоацаш дlа а даьк-кха, производства средствашта общественни дойлахье а еттадь, бокъонца йола демократе хьакхаьла йолча про-летариата диктатура хилар балача дукхагlча къахьа—къахьегамхой бокъонца дола lаьдал, халкъа lаьдала ер-рига система цахаддаш дегlаахарав оргайоахаш тоа-ярах шерра никъ хьабиллар цо.

Хьалхара Конституци тlайийцача дена чlоагlа хувца-енна мехка экономика а цун социальни сурт-сибат а. «Цу ерригача оргалонийн юкъара белгало а советски об-щество тlа-тlа дукхагlа социально цхьан тайпара лас-таш йоагlаш хилар. Кхы а дукхагlа чlоагl а ена дlа-еттай болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интел-лигенце йохаргlоаца цхьоагlо. Тlа-тlа дукхагlа дlайоа-лаш йоагlа керттерча социальни группашта юкъера башхалонаш. Шоай вахара лелаво ше тlа-тlа дукхагlа гаргакхувл, вай мехка деррига къоман народностиши. Хьахиннай цхьа керда исторически общность — совет-ски халкъ» ыьнна КПСС ЦК майски (1977 ш.) Плену-ме СССР Конституце проекта хьакъехьа ше доклад еш КПСС ЦК Генеральни секретара, Конституционни ко-миссе председателя нов. Л. И. Брежнева.

Пролетариата диктатура паччахьалкхе йолаш хьа-хиннача Советски паччахьалкхенах халкъа юкъара пач-чахьалкхе хиннай, цу тlа а болхлой классо боа а ца беш кхы а чlоагlбаьб мехка политически вахарера шей лоархlам, хlана аьнна цун классови позицеш тlа чьннай общества еррига социальни группаш. Дегlабенаб болх-лой класса парте — дерригача халкъа, цун авангард хинна дlаетташ Коммунистически парте кулгалдара лоархlаш.

«Деррига lаьдал халкъа кара да СССР-е». Доацача цу нуглараша а «демократи» яхача деша эттара хьалха доагlаш дола маlани чулоацамаш бlаргабайтача вай халкъа турпала еррига истора.

Бокъонашта деккараштан юкъе, сага паргlатонаш бехктоккамаш, сага хьалан коллектива хьалах, патрио-тизманен интернационализманен, таханарча хьашташтен хьалххувча нохкалий хьашташтен юкъе хадартбоаца бувзам хилар — советски вахара уж оагlош я вай де-мократе юкъара оагlош.

Вай общество демократически традици а хийна дlа-еттад паччахьалкхан вахара лоархlаш бола декъаш дер-ригача халкъо шеррен кlоарген дувцилга, царех шийна хетар оалилга. Вай керда Конституци хьахилар, из отта-яр а ювцар а — эттара шерагlча демократизма, боккха-ча политически лоархlама гlулакх да.

Дунен тlа шортта йолаш йола продукт вармечатка а хинна дlаеттача хана, герз lодахнийтара тlехьа беш бо-ла болх, маьлара литивативаш къаьстта чlоагlа бакъеш а дика гуш а я. Вай социалистически мехка моцал цхьанкха а саг ца леага массанена а хоьча хана, из ма-сал а къаьта гуши социальни маlан долаши да. Вошай исторе кхоаткъа шера вай чlоагlа бакъдеш дlахье-ккар исторе сийлахь-йоккхача революце — Октябрьски социалистически революце дlадоладаь вахар мел нийсхо йолаш де йиш я, вай вахара хьисап мел пlеяа да. Цу хьале вай моастагlашта чlоагlагlа буец оапаш, шоашта могар ду хьалкъаш вlаши къоастаде, вlаши эгlаде, вlаши кхоана гlерташ. Из вайна массанена хоа, цунна дола масалаш дукха да.

Оалий из хилам. Дерригача мехкий къахьегамхой доттагlаенга кхача гlерташ ба. Из бакъду кхьнеттеа вай моастагlашна а. Хlаьта СССР Лакхехьарча Совето тlалацаргlола керда Конституци lойийшача бакъ ца дича а бергбац.

Сийлахь-боккхача Октябра тlехьарча кхоэткъа ше-ра советски халкъа карагlдьанна гlулакхаш lалаьмате доккха да. Бакъда кхы а йоккхагlа а цун планаш. Кер-да Конституци тlаэц ленински парте кулгал а деш со-ветски халкъо КПСС XXV съезда исторически реше-неш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна тlайийца доккхий социа-листически деккараш толаме кхоачашдара тlехьа тlа-гlертта къахьегача хана, Кердача Конституце халкъа творчески низаш кхы а айдергда.

СССР керда Конституци тlалоцар советски нaха lалаьмате доккха цlей хургда, вай халкъо хьабахьача сийлен наькъа тlа — Сийлахь-боккхача Октябро хьа-биллача наькъа тlа боккхаш бола кхы цхьа кха а ис-торически гlа хургба.

Шеко яц тахан хьаеллача СССР Лакхехьарча Со-вета ворхlлагlча сессе ... а ца айденнача тайпара хьинар айдена; доккхий толамаш доахаш Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхоша заводашкен фабрикашкен, промыслашкен гlишлоначен, кхашкен фермашкен щола ца кхобеш къахьегарца Даьхе гlадъ-югаргхилара.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1977 шера 3 октябре хилар КПСС Центральни Комитета Пленум.

Пленумо ладийгlар КПСС ЦК Генеральни сек-ретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя, Конституционни Комиссе Председа-теля нов. Л. И. Брежнева «Советски Социалистиче-ски Республикай Союза Конституце (Керттерча За-кона) проектахи дерригача халкъо из ювцара ито-гехи» яьча доклада.

Нов. Л. И. Брежнева яьча докладах бола соцам тlайийцар Пленумо. Цунна кепатох.

ЦК Пленумо КПСС ЦК секретарь нов. К. У. Чер-ненко КПСС ЦК Политбюро члена кандидаталла хержар.

КПСС ЦК член нов. В. В. Кузнецов КПСС ЦК Политбюро члена кандидаталла хержар.

ЦК Пленумо КПСС ЦК кандидаталара членал-ла баьхар нн. В. П. Демиденко, И. К. Кириченко, П. С. Плешаков, А. М. Фоминых.

Цу тlехь чакхбаьккхар Пленумо ший болх.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА КОНСТИТУЦЕ (КЕРТТЕРЧА ЗАКОНА) ПРОЕКТАХИ ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪО ИЗ ЮВЦАРА ИТОГЕХИ БОЛА

1977 ШЕРА 3 ОКТЯБРЕ КПСС ЦК ПЛЕНУМО ТІАИЙЦА СОЦАМ

1. Бlарчен йиззан къоабалъе «Советски Социа-листически Республикай Союза Конституце (Керт-терча Закона) проектахи дерригача халкъо из юв-цара итогехи» КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председа-теля, Конституционни Комиссе Председателя нов. Л. И. Брежнева яь доклад.

2. Керттерча даькъе къоабалъе, тlатохараши, нийсдераши, тоадараши дерригача халкъо ювцара итогех юкъедиьа Конституционни Комиссе хьачу-ена Советски Социалистически Республикай Сою-за Конституце (Керттерча Закона) проект. Консти-туце проект ювца дlачулойла ийсазлагlа хержача СССР Лакхехьарча Совета аргlан йоацача ворхlла-гlча сессега.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Ла-кхехьарча Совета Президиума Председателя, Кон-ституционни Комиссе Председателя нов. Л. И. Бреж-нева тlакхьалалла Конституце проектахи дерригa-ча халкъо из ювцара итогехи СССР Лакхехьарча Совета сессе доклад еaга.

3. Партийни советски органаш, министерет-ваши ведомстваши, профсоюзни комсомольски, кхыйола общественни организацеш теркам тlаба-ххийта хьажа еа СССР Конституце проект дерри-гача халкъо ювцаш паччахьалкхен, боахама, куль-турин хьалдача участкашкара болх тоабарах хьан-нача къахьегамхой ерригача предложенешкен заме-чанешкен, хlаьта уж практически чакхъяхара дик-ка даргдоацар де а дезе.

Сессена хетаду совгlаташ

ПЛАНАЛ СОВГІА

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара бахе ма-боагlа-ра накъабахар дукха лелаеча яхье йоккха производственни котало яьккхай Нохчий-Юртов-ски района къахьегамхоша — юбилейни шера тlайийца социа-листически деккараш ханал хьалха кхоачашдаьд. Планагlа паччахьалкхенга 1950 тонн дох-ка дезаш хиина баьцадаараш 2000 тонн деккад. Лаьрхlа хиннача 13 процент дукхагlа дlабеннаб сом. Тха кийчдара шера задани тlехкхоачашьяьй.

Паччахьалкхенга шурел дух-хи дохкара кйс бетта план хе-над хьалха кхоачашьяьй райо-но. Планагlа 960 тонн дlадала лаьрхlа хинна дуах 966 тонн дlаденнад; шура — 530 тонна, вешта аьнча деккарел 45 тонн дукхагlа.

Яхьера хьоккхамаш эттара тlех да планегlа 200 тонн лаьр-хlа хинна баьцадаараш пачча-хьалкхенна 700 тонн дlаденна-ча Орджоникидзе цlерагlча колхоза къахьегамхой. Хьалха-латтараштa юкъе — баьцаза-раш дlадалара деккараш шоа-ла тlехкхоачашдаь Х. Нурали-лова цlерагlа колхоз. Дуах кийчдара шера деккараш ханал хьалха кхоачашдаьд Гагарина цlерагlча колхозо.

Планал совгlа дlахо а йох-каш а паччахьалкхенга юрт-боахама продукци. Шоаш тlа-йица деккараш 7-гlа ноябрь хьатlехкхоачаш, Сийлахь-бок-кхача Октябра 60 шу дузаш, ханал хьалха кхоачашде лаьр-хlа ба района къахьегамхой.

Л. ХАРСАНОВ,
КПСС Нохчий-Юртовски райкома хьалхара секре-тарь.

Ш. ЧУНЧУРОВ,
райисполкома председатель.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАЬД

СССР Лакхехьарча Совета аргlан йоацача сессена къа-хьегама доккхий хьоккхамаш гойташ накъабаьхкаб Надте-речни района къахьегамхой: юр-та боахама продукце дукха тайпаш кийчдара тlайийца хинна социалистически декха-раш ханал хьалха кхоачаш-даьд.

Ялат дика хьувкъа а даь, лаьтта леладераша деккарегlа 11500 тонн йолча, паччахьал-кхен амбарашка чутессад 16880 тоннал совгlа ялат. Баьцадаараш паччахьалкхен-га деккад 1350 тонн — шоаш доаш денначул шоза гарта дукхагlа. Сом 812 тонн дlачу-беннаб — тlайийцача деккарел 92 тонн дукхагlа. Тlехкхоа-чашдаьд тха дохкара декха-раш; ха леладераша дlачубен-наб 213 тонн доаш хьоеса.

Района боахамаш дlахо хьош да планал совгlа юрт-боахама продукци паччахьал-кхенга йоккхар.

Чlоагlа деган айденна болх беш ба совхозай кхаш леладе-раши хьайбаш леладераши укх деношка. Сийлахь - боккхача Октябра баха на - боагlа накъабаха тlерташ кхашкара балхаш сих а даь, 1978 шера хьувкъама тешшаме лард йоллаш хьайбаш lаьтаре дика дахара кийчо еш ба уж.

А. ПЕНЬКОВ,
КПСС Надтеречни райкома хьалхара секретарь.

С. ЮСУПОВ,
райисполкома председатель.

«СССР-е деррига lаьдал халкъа да» яха художникий Ю. Кершинен Л. Тарасовая плакат. «Плакат» яха изда-тельство.

ТАСС фотохроника.

Хьаьнала къахьегилга —хlаране декхар

Тахан болх бе йолаенна СССР Лакхехьарча Совета ар-гlагlа йоаца VII-гlа сесси. Цун балха дешаш доваш да. Бив бетта дерригача советски халкъо йийшай цу сессе чlоа-гlъергйола Конституци — Со-ветски паччахьалкхен Керттера закон. Хlаране шийна бакъа-хьа хетар аьнна из ювцача хана, лоархlаме предложенеш тийннай.

Дукха бокъонаш енай Кон-ституце советски нaха. Царех ваl а, цун проекта 40-ча статья тlа ювца, наькха къахьега йола бокъо. Цу бокъоно наькха хьая мишта тоаду дика гу тха дезалга хьежача а. Со механи-затор ва. Пхийтта шу совгlа ха я Сунженски района Лени-на цlерагlча колхозе из болх беш со вола. Са сесага Хьавас а хьаийцаб са никъ: хьалхагlа ялат чувнача сона новкъостела а иха, тlехьагlа цунах а хиннай комбайнер.

Оаха шортта ялаш да. Чуле-ха цlеноц да дика.

Доккха новкъостал ду тхона, цул совгlа, паччахьалкхено де-залах бизза граждашаш бе, уж боагlача бесса хьалкхебе. Вок-кхагlвола воl, lаьла, 10 класе яьккхачул тlехьагlа эскаре вахав. Вож бераш дlамига да. Паччахьалкхено новкъостал ду уж хьалххеде. Цул совгlа тхо-га ехкай «Москвич-412» яха ав-томашин.

Из из хуш, вай мехка сага сий, цун лоархlам, из хьега-ча къига хьежжа бола бел-галдаккхара. Ишта паччахьал-кхено еча йовкхоина дикача гlулакхашца жоп дала дог доагlа.

Сай балхах аьлча, укх аьхка «Нива» яхача комбайнаца аз хьекхар 198 гектара тlара ка бола ялат, цу тlара аьрдар 419 тонн.

Соца цхьана болх беш дукха бе лаьхара говзал йола ме-ханизатораш. Царех цаl ва Ка-хаев Камал. Ший комбайнаца цо хьекхар укх шера 264 гекта-ра тlара ялат, аьрдар 602 тонн.

Дика хьийкъай тха колхозе хьежкlаш. 200 гектар а уж яла-та лаьрхlа. Уж чуэца йолайнча, хьажкlаш хьоккхача комбайнаш тlа хайшар соца се новкъо-стий Эльгукаев lийса, Малаев Мукьмед, Кагиров Хаусен. Нор-ма 3,6 гектар йолча оаха чуэц хlара дийнахьа йиъ гектарал совгlа хьажкlаш, гектара тlара довл 41 центнер ялат.

Хlара механизаторa дика довз ший декхар, шиа де дезар. Цу-духьа болх дика лед. Оаха доц деннад Октябра юбилея сийна тlейийца декхараш ханал хьал-хе кхоачашдеш дикача къахье-гама совгlатаца цу денга дахен.

Іумар ДЖАКАЕВ,
Сунженски района Ленина цlерагlча колхоза механи-затор.

СИГАЛА Я «САЛЮТ-6»

ТАСС ХОАМ

Космически яьсталенаш таххара программа кхоачаш а еш, 1977 шера 29 сентябре Советски Союзе урагlъяхийтай «Са-лют-6» яха орбитальни lилман станци.

«Салют-6» яха станци урагlъяхийтай лаьттана юхерча орбита тlа укх параметрех:

— Лаьттанен дуненн юкъера эттара йоккхагlа йола юкъ — 275 километр;

— Лаьттанен дуненн юкъера эттара зlамагlа йола юкъ — 219 километр.

— Лаьттана гонаьха го беккхара ха — 89,1 минута;

— Орбита оагlора дастар — 51,6 градус.

«Салют-6» яха станци сигала яхийтай lилма-техническ толхамаш а эксперимент а яран яштта орбитальни станцей конструкце а, бортовой системай а, аппаратура а болх тохкаш тоабаран. «Салют-6» яхача орбитальни lилман станцеца уп-равленийн ... хье-жилга чакхдоахача Советски Союза территоре тlа йолча станцейи «Космонавт Юрий Гагарин», «Академик Сергей Ко-ролев», «Боровичи» яхача СССР lилмай Академе lилма-тохка-ма кемайи новкъостала, подмосковьерча Центро. Телеметри-чески информаце беча хоамах «Салют-6» яхача станце борто-вой системаша бе боагlача боарамах бу болх.

ОКТЯБРА МАЬЛХА ЗlАНАРАШТА КlАЛ,

Советаш—дерригача халкъа паччахьалкхен лард

«Кхоалкъ шу дlадахад сиго сиг юрацвара, социальни кийсхо ца хилара кlалхара кlийле вай мехка йохавь, бокъонца йола демократи дегlайовлаяра чlоагlа лара хьаьца дениз. Цу демократе маlанн чулоацамц гу вайна, Л. И. Брежнева аьнача тайпара, «...мехка, общественни гlуллакхашта доал дича дакъалоацаш бола нах тlа-тlа дукхагlа хулаш хилараха».

Советски паччахьалкхен демократиама ларде яда бокъонца йола, халкъа викалех латта lаьдала органаш — къахьегамхой депутатий Советаш. «Вай мехкарча къахьегамхошта, — бехкаллаьхад В. И. Ленина, — царах шоеx латтача объединене — Советий lаьдал мара шоашта тlера кхы тайпа lаьдал доваш». Хlанзалца хьа хиннача СССР Конституце а хlаьта миттa кердача Конституце проекто а кхачох, Советаш вай паччахьалкхен политически лард я, царех хьахула городорчо а юртарча а къахьегамхой lаьдал. Советаш мара пхьайкка а кхы тайпа паччахьалкхен органаш да юкъарчал доашаш халкъагара полномочеш кхолчаш, ерригача кхьча паччахьалкхен органашка, бухсоццача кхаьчачо, Советашкара кхоач шоай полномочеш.

Советски общество дегlахара исторически этапашка хьежжа дегlа а ихай, эргаювлаш тоа а ениай советски демократи. КПСС-о, Советех бола ленински хьахамахи цар истори[illegible]

тически производственни хьинар чlоагlа айдения а болаш хул хоржамашта еш йола кийчо, уж чакадоахилга. Укх шера бlаьстаи юхье моттигерча Советашка хоржамаш доача хана цига дакъалеццар вай республикерча 99,8 процент харжархоша. Хоржамаш доача хана капиталистически мехкаш ка цlакхха а хилац бахе нах политически хьинар иштта чlоагlа айделе. Цига хоржамашка дакъалаца на гуташ бола харжархой тlа-тlа дукхагlа хул.

Вай депутаташ — уж ба болхлой, колхозхой, интеллигенце этгара дикагlа бола викалаш — инженераш, агрономаш, лораш, хьехархой, lилманки культуран деятелаш. Паччахьалкхен lаьдала органашка цар чакхдоах шоай викалеш а баь шоаш хьоттабаьча халкъа ловраш.

Вай демократе керттера бахьане сенаа латта хьалха, из латт, демократи яхар вайна аьхха хола доаш хийтта lеш ца хиларах. Хьаьнаргlа вай, масала, Советски lаьдала этгара хьалхарча документех цаl — В. И. Ленина кулг а яздаь «Вахача нахага!» даь «Кхайкарал», «Новкъостий къахьегамхой! — йоал цу тlа, — хальш, хlана паччахьалкхена доал дераш шо шоаш долга. Цхьаннe а новкъостал дергдац шоана. Нагахье санна оаш, шоаш вlашагlа а кхийтта, паччахьалкхен дерригa гlуллакхаш шоай ба ца доиие. Шуш Совета[illegible]

[illegible]

Советаш lалеьмате боккхача лоархlаме я балача наьха материальни хьал-торое бояраш лакхбара гlуллакха. Цу дешa лоархlам кхы а боккхагlа ба «Долла хlама халкъа, долла хlама сага ираза, сага дукьаl» яха дешиз вай мехка эзмеж ловунт а хиина дlаэттадаь. Бахача наха коммунально-бытово[illegible]

[illegible] дар, коммунизме наха шоаш шоашта доал дарга вугача керттерча наькъех цаl дукхьал Советашка гlолла болаш хилар хьахьокхаш дола массехтешаз мара дац.

Б. НАНАЕВА,
истори, социологи, филологи институтa lалмаш боахьо.

НАЬХА ХЬАШТИЙ ЙОАКХО ЕШ ВА

Боккха кхаь саина сигагlадех юрта гlоала мохлагlа а кердa хlама. Иштта сиха дlадехар юртахошта укх шера Батапов Баташа Къахьегама сийлех кхоалагlа степеда орден кхарах бола хоий а.

— Дала доагlаш нийса дешиад хьона Баташ из сонгlат. Оаха дег тlара дакъала нуьц хьо цу сонгlатаца,—яхаш дакъала вуцаь из новкъосташ.

Из бакъда. Дала а доагlаш дешиад цуна паччахьалкхен из доккха сонгlат. Цхьанна шера ца хьайгаш тайпара дика къахьийтад Ачхой-Мартановски районa «Орджоникидзевский» совхоза коммуниста Б. Батапова кулгалдеча бригадo 1976 шера. Хlара гектар тlара шоай бовхаме гlойла этара дукхагlа баьцаллараш чу а дlаш тlехкхоачашийр цо цу шера план. Вlаштта укх тlехьарча пхе шера совхозе гlолла хьалхе лелаш хьайоагlа из бригада. Хlаьта дика бригадир, хьинар дола организатор хиина lац нов.Батапов. Из ва совхоза партийни организацие толашагlбола агитатор. Боккха хьетама бола дlадоу по 120 сагах латтача шоай бригаде. Шнй низ, кхетам кхобац парте бакъдош наьха дегашка дукхадара. Иштта хьинаре дахьалацар по СССР кердача Конституце проекта чулоацам юртбоахаме къахьегараштa дlабовзийташ а.

Цхьабакъда, цуна чакхдалаш юкъарча вахаре цо доаца дакъа. Районна Совета депутат ва Баташ. Дукха да депутатa кхоачашде дезаш гlуллакхаш. Юрта хиь чу яккхаш пхьайоле [illegible], тоале дезаш да хьакъаш. Школа йистерйкха пхьобола кагирхой ба цхьаннаьъа дlакийсбе безаш. Цу гlуллакха шоашта гlо дар дех цар. Тlаккха иштта lалургва Баташ шийца — шоай депута[illegible]

[illegible]

Цудухьа дийшад цо агронома дешар. [illegible] бригадиралла цо болх [illegible] совъйлонай, дегlаеной говзал, опыт. [illegible] агротехника. Цудухьа хургабригада доаха толамаш даим иштта [illegible]

[illegible] «Орджоникидзевский» совхоза къахье[illegible]. Ша теха дукха баьцадаараши бешама[illegible] бахьан долаш наькъала латт боахаме[illegible]. Совхозерча итт бригадо къовсам[illegible] а аь юбилейни шера план кхоа[illegible] дьалааьтт новкъосте Батапова [illegible] баьцалараши сомм делабу бригада. [illegible] эшие езанзер тха ше теха даь зе [illegible] — йоах Батапа. Дабийса ца лоар[illegible]. Помидораш юха дlайийра. Цу [illegible] дека яр ерриге а район, коммунисташ [illegible] далонех тхо лоархlадир, хlека лакха [illegible] тха бригадо. Шу дlалоцалуш 1400 [illegible] паччахьалкхеца дlадалара тlайица [illegible] оаха. Дехкад 1600 тонн баь[illegible] lажаш дlабалара тlайина дехкараш [illegible] да. Хlинхе а дlоашай 470 тонн [illegible]

[illegible] кхьча бригадай дар санна ма дай [illegible] а бешашам а. Цхьатарра ма хий шуй [illegible] вlаштlехьдоал шуй хlара шерра[illegible] къам чуба? — хетт аз.

[illegible] къайле яц. Къахьегама дисциплина [illegible] коллектив а тха яр. Цуо дlа[illegible] хьадех шайгара а шай новкъо[illegible] а кхоачамбоалар шийсаелча из си[illegible] берригаш. Дерригa а баьцадараш дlадеяга. Царна [illegible], сомий бешамашта lунал деяга [illegible] дехкара кхоачашду. Хlаьта оаха [illegible] социалистически яьа кулгалделга, [illegible] наькъаш лех. Тхоай сов[illegible] яхье даьна ца lеш, хьача бовха[illegible] яхь лелаю оаха. Белгаллаьккха аьл[illegible] кулгалду коллектив яхье йьинай «Ас[illegible]» хезача нов. Адуева бригадаца. Ца[illegible] хьожаргда тхо. Хlаьта, тха бригадо [illegible] хьоалаьнай «Юбилейни вахта — [illegible]» яха старогрозненски мехкаьтта[illegible] заводал чоя ловладерийн инициа[illegible] кхоачашъярца дезде лаьрхlад [illegible] боккхача Октябрьски социалистически [illegible] цlей, аьнар нов. Батапова шай [illegible]

[illegible] телача хьонхамцех шай гlуллакхащцен [illegible] шийна тlехьа а боахаш кулгалду [illegible] Б. Батапова. Цхьабакъда, бова[illegible]

Ю. КУРСКИЕВ.

КОММУНИСТИЙ ХЬАЛХЛЕНЦА

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна яржача яхьо хьинар айлаьд Старогрозненски бурувдеттарий. Пятилетка шоллагlа шера 24650 метр бурув тоха везаш я цар оттаьь план.

Парте XXV съезди решенеца, КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, Конституционни комиссе Председателa новкъоста Л. И. Брежнева СССР кердача Конституце проектах дьча докладо дегаш гlоадахарца бригадашта, сменашта, къаьст-къаьстача бурувдеттарашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаь хlанале 17629 метр бурув техад цар. Планагlа тоха лаьрхlа хиначул дикка дукхагlа хул из.

Къаьстта дика дея гlуллакхаш Гребнев Александр Сергеевича кулгалдеш, Бисултанов Сайд групперторг волча бурув тохара бригаде.

«Северная Минеральная-14» яхача 5600 метр кlоаргах хила дезача скважинаца соахка 29 сентябре бурув тоха лоладаьлар. Соахка из скважина цхьан шера 6000 метр кlоаргалга дlакхоачаяра йола предложени еннар группарча коммунисташа. Хlаьта укх шера 22 сентябре из декхар кхоачаш а даь Сийлахь-боккlача Октябра 60 шу дузача денга кхы тlа 100 метр бурув тоха лаьрхlах цар.

Бурув тохар сихдара, химреагенташ, электроэнерги кхомбеш дlакхийтара, иштта оставши кхийола инструменташи ира лоаттаяра чотах цу скважина бурув тоха доладаьча хана дениз 300 эзар сом паччахьалкхен рузкъа кходаьд.

Шоай къахьегама толамаш Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаду цар.

А. ТИЩЕНКО.

ТОАЛУШ, ХОЗЛУШ ЙОАГlА ГРОЗНЫЙ

[illegible]

СУРТА ТlА: магистральни улицагlа хьаьдь керда цlенош.

С. ХАКИЕВА сурт.

ОКТЯБРЬ ВАЙ ВАХАРЕ

ИРАЗА НИКЪ

[ОЧЕРК]

...Раьза хилашар Мухтар дегаьь, пенсе тlа гlойга ше хьоаьдаьчул тlехьагlа баьшарча новкъосташа дукьала хlама це аьлча. Сагага дlа ца хойта а, шоайла вlаши гlертар уйлаш. «Вахача баькъаьа хет, — йоахар цхьанне, — дешаре ма гlо эргдар...» Цунна дукьала гlертар кхы уйла: «Ой, со се ма-вай цу денга хьежаш вагlар, мезал за йоалара-м цlагlа lе а йиш хургьар укхаза, дарба де а хьожаргаьр,» яхаш... Йо мичаб соца новкъостий...»

Хlаьта а, хьежарчо йоахар: «Ма гlо, хlана вода хьо, болх ца хоаш ва хьо!.. — хlама е алейзар. — «Раьза ба вахача...»

Тlаккха дагадехар, цхьа кlира хьалха, персональни пенси шийна хьожадела дувцаш райкоме хиннача дийнахьа парте райкома секретара аьнна дешаш:

— Хьо волча хала ала атта гlа болх лургба вай хьона, Мухтар Заурбекович, — Уйла а [illegible]

Альмад пета а латаер ше хьагача бесса майра.

— Шун йисте хиннача штабера эша герзий кlоначам хьацца вала со уляца тlа хьеараволлашаь хезар сона пулемета очередь, — яхаш дувц Мухтара хlанз а. — Пади шоссел мара йовцача моттера со юхаволаьа юрта ара околашна вок новкъостий бола кеьчаваар из. Сеццар пулемет, гlаккха цlаьхха йолаелар. Очередь йоаллашесь цlаьххе а сецар. Хайра сона шоллагlа диски а кхоачадениега (ручной пулемет лалайора Альмада). Тlаккха юхла йолаелар маузер. Шеко йолаш дацар: Альмада тепча яр йийнар.

Доа совчусе тlехьагlа тхо тlаккхьача гебагlашкен пхорташкен довлаь дар цун да-[illegible]

[illegible]

1936 шера кхоалагlча хаартал юртсовето областе хьалхара ярех цхьа моттиг якхкар, финансови балхаца меттел ерригача бовхама-политически кампанешца а... Нохч-Гlалгlайче Октябрьски революци хьийначул тlехьагlа, по хьабийлача шерала яьхъа тlа а хьийна, формагlа къамах а йолаш, чулоацамагlа социалистически а йолаш шийи культура хьалье йоал.

Тхаи Алхи-Юртовски юрт совета доахо тlа бахача наха а lайшай паччахьа колониальни режима ерригa «хозалеи». Цудухьа, советски lаьдала хана аькка lалаьмате хоза котало из хиларах, къаьстта лоархlаме я Алхи-Юртовски юртсовета балха опыт...»

Республика юкъмотта оттаьче хьалхарча шерашка Назрановски райисполкома социальни lалашбара отдела заведующи вар Зоврбика Мухтар. Цу хана хьал хьала бар Буро [illegible]

[illegible]

— Паччахьа зама дега доха а йиш мича яр со санна волча миснарча сага тlаккхьа иштта образовани эцаргьа аьнна! Цунца да дерригa Советий lаьдал, вай Конституци.

Ши-кхо ди хьалгlа дар тха къамаьлa Мухтарацел цун сесагаци. Тахан болх lаь йолаеннача СССР Лакхехьарча Советa Сессах хьоадир оаха.

— Со кlоаргга тойжа ва, [illegible] аьлар са фусамдас, — чlоагlа базам а болаш, шеволча депутата, цхьанне санна, Советски паччахьалкхен Керттера Закон чlоагlдаш кулг айдергхиларна.

[illegible]

СУРТА ТlА: Гагиев Зоврбика Мухтарев Боргlий Насапханей дезал. Сурт даьхаьд 15 шу хьалха.

СОВЕТСКИ ДЕМОКРАТЕ БАЙРАКХА КIАЛ

СИЙЛАХЬ-БОККХА ОКТЯБРИ КЪАМИЙ ДОШ КЪОАСТАДАРИ

Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци котъяларой пролетариатан диктатуре оттаярой мел лиар хилийтад вай мехка къамий дош къоастадарая нердача тайпара юкъмоттиг къамашта юкъе вийсъарки.

Къамий дешах йолча ленински положенеш уйла чулоацаш я Советска паччахьалкхен ерригга законодательни акташ цо хьахиначa дийнахьа денз. Сийлахь - боккха Октябрь котбаьнача шоллагIча дийнахьа В. И. Ленина кулаьд Советски Iаьдало «...шоай доIаме дахара йиза бокъо Iалашъергъя Россе дахача дерригача къамашта».

Советски правительства эгара хьалхарча законодательни акташта юкъе хиннай Россерча халкъий бокъоний Декларацеи къахьегамхойн доацадеча халкъек бокъоний Декларацеи а. Цар тIа хьоххайкаьй политически, экономически, культурни строительствашт вай мехкарча халкъашта юкъерча юкъмоттиген кертера принципаш.

Къахьегамхойн доацадеча халкъек бокъонех йолча Декларацие тIа йоакар: «Советски Российски Республика вIашагIйолл паргIатача къамий паргIатача барта лардa тIа, советски къамий республикай федераци а яь». РСФСР-ах хилла хилар социализма наькъа тIа даьнна Россера дерригa халкъаш шийна гонахьа кхоталуш хинна дукхача къамех латта социалистически паччахьалкхе хьаеча юкъагIа эгара хьалхара вка боле звено.

СССР халкъий вошала ларде яла интернационалистски принципаш чу а наьнай дегIа а йоалаьй кердача Конституце проекта тIа. КПСС ЦК мейсия Пленуме ков. Л. И. Брежнева белгал ма-даккхара, къамчIа паччахьалкхен лоаттама дешаш цу исторически документа тIа къоастадаро Iалашду дуккхача къамий Союза юкъара хьаьгташи из хьахулийтача республикаех хIаране хьаштеши бокъонца демократически хьисапе цхьане тардеяга, вай мехкара дерригa къамашц народносташи массе оагIорахьара тоалулген тIа-тIа дуккагIа шоайла гаргаухилген.

В. И. Ленина Iалман наькъаца хьахьеккад, вай мехкарча халкъий айхха цхьоагIон массе оагIорахьара цхьана лелалеш гIулакхаши ца хилча Сийлахь-боккхача Октябре бе деххараш карара ца далийта, тIехо бохабль халкъа боахам юхаметтаоттабе, социалистически общество хьалъе вIаштIехьдергдоацилга.

Коммунистически парте ленински къамий политика лергIа чакхъярах карагIайнача дукхийча хIамех цхьаъ цар паччахьалче Россе хьалха тIехьийнех хиннача юстарча моттигаш экономикеи культуреи сиха айдла Iалашдар. Материальни къахьегамаш ... цар паччахьалкхен ... социалистически ... советски халкъаша шо-шоашта болча пайдан дукха доацаш вIашагIа новкъостал даро йиш хилийтай паччахьа Россе феодальни ах феодальни йистош хиннача метте лоацдача исторически хана чухь Iалаьмате дукха промышленни культурни центраш, тоаьнна городаш юрташи хьалъе.

Бокъонца дог теша а деш ца хьаькъих каргIатонгея прогрессагеи, тоамеиче культурагеи, Iилмагеи, халкъа образованегея кхачалца белггала исторически никъ хьабенача Нохч-ГIалгIайчен халкъаши дахьалча толамаш.

Тахашара Нохч - ГIалгIайче — хIанзарчуи тайпара индустре, йоккха юртбоахама производство, дегIадена Iилма, культура, искусство а йолаш йола тоаьнна социалистически республика. Вахаро бокъонца баьх а дов хьахьекхад... «хьалхтача мехкий пролетариата новкъосталца советски стройга а дегIаудаа белгтаьлча дегIаш тIа гIолла тIехдаьначул тIехьагIа — коммунизмага а довла йиш я тIехьадиса мехкаш, дегIаакара капиталистически стади юстара а юташ» яьлача В. И. Ленина шийн тIех хьаьхьалца хьалхатIе а бIаргадайта хьинар.

Ленински къамий политика толам бар Нохч-ГIалгIай АССР хьаяр. Боарам боацаш йоккха торонаш елар цо республика экономически культурни гIулакхашта дегIайолаяра. Низ болча Советски Союза юкъе а болаш вежарашха цхьана гIулакхаш лелалаь дешаре, ленински парте, Советски правительства хIара денна йоакхов новкъостали даьделаре, шоашта болча пайдан дукха а ца лоацаш дерригача советски халкъаша оагIув хьаллацабоцаре Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой шоай кхаьна лоархIабергбацар царизмага тIехьаленна кхачча экономически, социально - политически, культурни гIулакхашта тIехьабисар дIадаккхаре исторически деккхарах.

Нохч - ГIалгIайчен а ерригача Кавказа а партийни организацешта программни лоархIам болаш дар В. И. Ленина «Азербайджана, Грузе, Армене, Дегостана, Горски республика новкъосташка коммунисташка» дайта письмо. Цу тIа цо оттадаьдар Советски Iаьдал чIоагIдаре, халкъа боахам юхаметтаоттабара, керда вахар хьалдара тIехьарча къовсама деккхараш.

Кавказски халкъашта шийрийн цар хьаштийн бахьчо чIоагIа йоакхо еш хилар хьахьокхаш хинна из письмо цар кхоаненах, социалистически строй бокъонца котъяргхилларах чIоагIа дог тийша дар. Цу тIа тIехьехам бора ахархой хьал тоадар духьа шерра боля боаржабара а край эргаяьккха тоаяр духьа электрификаци оший лаьттанжа хий дуллаши йоккхий мероприятеш дIайолаяра а. В. И. Ленина хьехамаш кхочуш а деш, паччахьа Россе йистош хиннача моттигашка къахьегамхоша сахьате дIебольбалар хий тIадоалдаргдолча дукхий гIирсаш, электрически станцеш, кхоько промышленни объекташ хьалъе.

Тахан республикань болх беш я балха овсарле геттара дукха йолча эгара кердагIча оборудовани хиннача 200 совгIа предприятеш. Промышленни производства объем 1913 шера хиннача боарамал 110-зза тIехъяьлар 1976 шера. Тахан республика промышленносто шин дийпаха хьаю революци ялалехьарча Россе шера еш хиннар йиссал продукци.

Шийн письмо тIа В. И. Ленина хадьад Кавказе Советски республикай яйха барт-цхьоагIо буржуазин строе бIаргаша ца байвалеи чхла шин йоацачеи тайпара болча машара хьокхам а хинна дIаоттаргIолах ше дог тайша хилар. ТIех хьалхьалца Ленина хьалххагIе а бIаргадайна из хIама бокъонца баьх а хинна дIаэттад.

Къамий машара къаьста масал, халкъий доттагIалеи вошалеи хьокхам а хинна дIаэттар дуккхача къамий паччахьалкхе хьаяр. Экономике, общественно - политически гIулакхашка, идеологея культуреи хинача йоккхийча эргалонаша хийцад вай ерригача общества сибат. Цариа юкъе а эгара лоархIамегIен хезагIен дар — из да вай мехка халкъашта юкъера доттагIали цхьана лелаю гIулакхаши чIоагIдалар, социалистически интернационализма принципаш толар.

Советски Iаьдало Нохч-ГIалгIайчен халкъашта шерра никъ хьабиллаб образовани, Iилма, культура, творчески хьинар, таланташ дегIахара. Тахан республике я школай, юкъерча специальни лакхерчен дешара заведеней, культура учреждений шерра сеть, писателий, композиторий, художникий, журналистий творчески Союзаш.

ХIанз шин вузе, 12 юкъерча дешара заведене, 476 общеобразовательни школе, кхьча Iилма - тохкама институташка дешаш ца 360 эзар совгIа зIаьмига сага йоIа, а республике бахача ках хIара кхоалагIа вола саг.

Культурни революце даь эгара лоархIамегIа доле хIама хилар къаман интеллигенци хьаяр. Тахан республика халкъа боахаме болх беш бе лакхерчи юкъера специальни образовани йолаш вола 70 эзар совгIа специалист, хIаьта царех эзаш совгIа барош кхаъках бе.

Iилма - тохкама институташка, учреждениешка, лакхерча дешара заведенешка къахьегаш ца 2000 гаргга Iилман болхло, Iилмай 30 доктори 350 совгIа кандидати.

Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоашта геттаре дика хов, карагIдийнба дерригa социально - политически тIамаш, экономикеи культурен дегIакхувлаш даьла толамаш — из цар шоаш хьийгача къих даьлла беркат хинна ца Iеш, вай сийлахь - йоккхача Даьхенерча дерригача халкъий цхьана леладеча, тIа-тIа доккхагIен чIоагIагIен хулаш доача гIулакхех, цар шоайла вIашиевжарашхе деча новкъосталах баьна бахам а лоаца.

Нохч-ГIалгIайчен халкъаш, шоашта карагIдаьннараш ... лелаш, Сийлахь - боккхача Октябре 60 шу дузача исторически деноашка къахьегаш, кердача патриотически гIулакхашца хьахьокхаш ба республика Октябре - йоккхийча идеалаша шош муттIахь хилар, КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъе лаьрхIа шовш хилар.

Н. КУРБАНОВ,
М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института кафедра заведующий, профессор.

БОКЪОНАШ ХИННА ЦА IЕШ, ДЕКХАРАШ А

Тахан вай Даьхен столица — Москве шийн болх дIаболабеьб нийсселагIа кердача СССР Лакхерча Совета аргIан йоалгIача ворхIалагIча сессе. Турпалче советски халкъа дикагIа болча къонгаша а массераша а цига тIазцаргья вай мехка Кертера Закон а хинна дIаоттa еза СССР керда Конституци.

Из керда Конституци вай мехка ерзилар боаккача воархIаме гIулакх да. Хоаш махилере, цул хьалхара Конституци тIайнйцаче дехa 40 шу даьннад. Цу шерашка Iалаьмате доккхий хувцамаш хиннад халкъа боахаме масса доакъошка, хIара сага вахаре, наиздданнад вай Даьхен дунен халкъашта юкъера сий.

Кердача Конституце проект ювцача хьинаре даьхьа кьацар дерригача халкъо. Кога гIирс тоабечен тегачен тха фабрика коллективе юкъе а шерра йийцар из. Шоай вахара Керттера Закон хилалах терра массано къоабал а йир кердача Конституце проект. Тха коллективерча болхлоша предложенеш а тийлар проекта цхьайолча статьяш тIа цхьацадола хIамаш тIатахачен уж тоайичен бакъахье хеташ.

Со болх бе Iема саг я. Берашха йолаш дезa сай вахар къахьегамца дийза хьа а йоагIа. Цудухьа сай вахаре хилан за деагдоаца хIама санна лоархI эз къахьегар. СССР кердача Конституце белгалъе я хIаре советски гражданина бокъончаш, чунуш йола паргIатонаш, иштта декхараш а. СССР кердача Конституце проекта 35 статья тIа укх тайпара дешаш да: «Малача сага нийсса бокъонаш я СССР-а кхалсага...» ХIаьта проекта 40 статья тIа аьнна: «СССР гражданий къахьеге бокъо я, вешта аьлча, шийн безамга, говзалга, профессиональни кийчоига, дешарга хьежжан общественни дьаштош кхоачашден професси, гIулакхи балан харже бокъо а йолаш, цун дугIаьлгeн дикалгeн хьежжа алапи а луш болх нургаиларах гаранти ю...»

Цу статьяца юш дакъа ца дешаш дика хьахьокх СССР-е кхалсага бокъонаш малача сага нийсса хилари шийн кхетамга хьинарген хьежжа миччахьа болх бе цуи йиш хилари.

Цунах хетта сай къахьегама вахарех массеж дош але безам бар са. Укх фабрике балха еача хана цхьаккха а тайпа говзал яцар са. Цхьаболча тха гаргала нах рьаза бацар цига со балха яхарах. Малача наха мара бутургболаш бац из, йоахар цар. ХIаьта со цу вабарех IехалургIолаш яцар. Берригa низ, кхетам тIаберзабаь сбивщица говзал Iомае йоалаелар со. Дукха ха яьалехьа сай дего харжа говзал бокъонца кора а ерзийнр. Укх шера 18 шу дизад мога гIирс беча фабрике эз болх бу. Малача наха нийсса къа а ьаьг аз, цар миссел алапи а хуа. Юкъера лоархIача цхьан бетта 200—220 сом алапи эц аз.

ХIара советски саг декхарийле ва цIенен дикен къахьега, социалистически доалабье ларе, цун хьурмат де. Война юкъе тиле йиш яц бола тесса лелаберах, нахье хьекь дуеш бахе гIертереш. Цу хьекъехье иштта аьннад кердача Конституце проекте 13 статья тIа: «Общественни рузкъе алсамдоккила, халкъа а хIаре советски сага а хьал-торо лакхъю хьост ба советски наха паргIатта дьего къа...»

Нах шоеш ба шоай мехка рузкъе пьанюоларешц из дебадераш. Цудухьа вейх хIарa вар декхарийле ва из ларе де, мехка хьал-торо лакхъечa цийгара довгIаш доле дакхье юкъедахьа.

СССР Конституци вай мехкарче гражданий Кертера Закон да. Цуи бокъонех, паргIатонех, декхарех кийса пайде эца безе хIаре советски гражданино. Цунца чIоагIлургъа хIаране къахьегама дисциплина, тIадамла моллагIа гIулакх дизза кхоачашдерах бола безктохкам. Иштта я, дуненна тIа ше санна кхи боацеча СССР кердача Конституце луш йола бокъонаш а декхараш а. Уж довза а деза а деккхарийле ва хIара саг.

Д. МАРХИЕВА,
бытовой гIулакхаш деча министерствана чуйоагIача мога гIирс тоабечен тегачен фабрика болхло.

СУРТА ТIА: Къахьегама Цlена Байракха орден лелаю Мархиева Дутурхан.

М. ПЛИЕВА сурт.

МАГIАЛБИКА ЮРТА БОАХАМА КХОАНЕ

Советски Iаьдала укх 60 шера Iалаьмате чIоагIа хувцамаш хиннад тха шин аргIа юкъе. Укказа диллад Тирка хина из Iалашъю Алханчуртски канал, вIашагIъекхай дукхха а юртбоахама доахош чудоагIа, таханарча техникаца Iалашъяь ялат, дулх, шура, тха луш йола совхозаш, дахкаьд асфальта шаьра наькъаш, иштта даьд дукха кхьдараш.

Берригача советски нахаца цаьана, тха района къахьегамхоша КПСС XXV съезда сонамаша деган гIозалкарца хьинаре къахьег юрта боахама продукташ яхареи уж паччахьалкхенга йохкареи планаш а социалистически деккхараш а хапал хьалха кхоачашдара.

Района къахьегамхоша толаме кхоачашйир укх шера хьалхарча ялх бетта йола планаш. Дика лел ала йиш я гIулакхаш шоллагIча ах шера а. 15108 гектара тIа дIадийна хинна ха боле ялат чуэцнйта геттара халача хьалашка йоачаш йолаш чакхлаккха дийзар. Бакьда, дика лоархIабир механизатораш цу балхах. Плана совгIа 854 тонн а луш паччахьалкхенна дIаделар 9308 тонн дошув санна цIена ха боле ялат.

Дика хьийкъай тха районе укх шера хьажкIаш а. Цар торо хулийтаргья паччахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъяь ца Iеш, социалистически декхар а тIехкапачаще.

Во хьайкъаш боахамашка 180 гектара тIа дIайийна шекара свекла а.

Шакила ца хиннача бесса дика лел юкъарча хьайбашта доакъар Iалашделга. Дикка тIехкховачашдаьд йол Iалашъелга, силос, сенаж йолаига.

Районе я «Чечингушвино» совхозно - производственни объединенена чуйоагIа комсаш лелаю ворхI совхози чуоттадаь хьайбаш кхоаба «Алханчуртски» совхози.

Тха боахаменка да 32000 гектар оахаш дола лаьтта, техниках 374 трактор, 90 комбайн. Хьайбай боахам ба боккха: 32000 устагIа, 10000 хьакха, 11000 гаргга бежан. Цу цифраша хьахьокх район мел йIаьхий я.

Миштай тIаккха района юртбоахама кхоане?

ХIанз районо хьалаьца кертера лостам ба комсаш лелаелга. Тахамарча дийнахьа дIаегIа я 3000 гектара тIа комсаш, карера шу чакхдаьле уж кхы я 2000 гектара тIа дIайогIаргья. 1980 шера районе хургья ворхI эзар гектар комсаш. ХIара шера чуэца комсаш 50 эзар тоннага дIаккхоачаш лерхI.

ХьатIадовгIача шера хьалхара хьункъам лургба эгара хьалха дIасгIача комсаша. ПлаватгIа хьалъе лерхI шера 50 эзар тонн продукци арахеца низ бола винзавод.

ХIанз района къахьегамхоша ялат, гиауаргаш, шекара свеклаш, вешта аьлча ерригa юртбоахама культураш хьаькхеш але, дIахо йодача хана комсаш, дулхи, шуреи хургья боахама кертера продукташ. Цо торо хулийтаргья лаьттан культура лакхъе, хьайбай боахамашкарча халача балхашта механизаци юкъейоалае, хьайбай продукташ йоахилга лекхде, къахьегама овсарле дегIайоалае.

Комсаш лелаелга хала а дукха кулгаша балхаш да дешаш а гIулакх да. Кхьче культурашка дилаеча хилагIа, чоалханегIа да уж кхеира балхаш. Цу балхашта шу дика говзал йола дукхаа болхлой, специалисташ. ДукхагIа теркам бе безарга цу балха комсаш лелаеча дерригача боахамий.

Дукха ха яц районе комсаш лелаю совхозаш вIашагIъекха. Боккъалдар аьлча, тхога яц цу балха эшаш йола техника, тоъаш вах, яц ремонтни база, складаш, кхоаленаш. Цхьан дешаца яла велча, из яьссача метте дIадолалаь керда гIулакх да.

КПСС городской комитето, горисполкомо, юрта боахама управлене, иштта боахамий кулгалхоша, специалисташа шоай берригa низ тIаберзабаьб МагIалбика зона — комсий зона хинна дIаоттийтара. Массанахьа хулаш я цу хьакъехьа семинараш, конференцеш, специалистий керда говзал Iомаяра техникумашка, лакхерча дешара заведенешка бахийтаб. МагIалбике хьайийллай комсаш лелаяра мастераш кийчбу Алпатовски профтехучилища филиал. Iана хана болх беш хул 150—180 саг комсаш кхеира Iомаву курсаш.

Из тоъам болаш дац тха хьалашка. Укказа кьаслла еза филиал а йоацаш лаьрхIа йола комсаш лелаераш кийчбу профессионально - технически училище. ХIаьта тхона эша удобренеш, дохьажа химикаташ, оатхалаш, техника лоаттаярах технически гIо даряя вIашагIйолла еза «Сельхозтехника» районни отделени. Района дукха гIо эп Iилма-тохкама учреждаенешкара, къаьстта комсаш лелаерси чьагIар даккхарен Ерригсоюзни Iилматохкама институтагара.

Йоккхий хьалонаш уитт комсаш лелаерашта хьалзашка комсаш хьалъеххара IодогIа бекъий ца хилерца, тоъаш хьу, уж Iалашду централизовани база яц. ДIахо йодача хана тхона дукха эшаргья хьуна материалаш. Цудухьа «Чечингушвино» объединене дехарийла я лекхе дийна кхоачамбоацараш дIадахера наькъаш сихагIа лаха.

1976 шера 10 мае КПСС обкома бюроси Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советен № 435 йолча соцам тIа белгальяьккха я вай республике, къаьстта МагIалбика районе комсаш лелаелга дегIадовлаеде дезарах долча гIулакхий бIарча комплексе. Цу документа тIа ховдам боллаш дувн «Чечингушвино» совхозно - производствени объедиенe, «Сельхозтехника» республикански объединене, «Чечингсельстрой», юрта боахама министерство, моттигера партийни, советски органаш, иштта специалисташ, боахамий кулгалхой комсаш тIайола лаьтташ шердара гIулакхий комплекс чакхъяккхара оарцагIа бовла безилга.

Хоаш долча бесса, МагIалбика районера лаьтта а Iалам а комсаш лелаяра дерригa хьалаш долаш да. Из боахама лоархIаме да комсаш лелаю лаьтташ шердара.

ХIанз укх сахьате района дерригa къахьегамхой шоай дерригa низи хьинари тIадахийта болх беш ба Сийлахь-боккхача Октябре 60 шу дузача цIейна дикача совгIатащца накъавбахара яхь а йоаржаяь.

ХIанз районера сихагIа долла балхаш да гураьа дулх дола ялат дIадер, хьажкIаш чуйлце ялар, хьайбай помещенеш Iана кийчьяр. Уж балхаш шийн хаппахьех дикен чакхдахара оарцагIбаьнача района къахьегамхоша хьахьокх дерригa планаши социалистически декхараши кхоачашдергхилар, Даьхенна, Коммунистически партена хьалхашкара шоай бехктохкам эсашта бовзилга.

С. ЦЕЧОЕВ,
МагIалбика юртбоахама управлене начальник.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

СОВЕТИЙ МЕХКАХ ДОЛА КИНЖКАШ

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача укх шера Германски Демократически Республика къахьегамхоша чIоагIа кердаш да дунен тIа эггара хьалхара социалистически революцех, КПСС, Советски паччахьалкхе вIашагIъеллачох — В. И. Ленинах дола литература.

Мехка издательстваша план оттаьй укх шера эрсий меттала а дахьа общественно - политически тематиках дола шин бIаь гаргга балхаш арахеца.

(АПН).

[illegible] КИЛОМЕТРАШ БОЛА НИКЪ

Куба къахьегамхоша толамца кхоачашъю 1976—1980 шерашка мехка халкъа боахам дегIабоалабара план. Къаьстта боккха лоархIам бу пхе шера плана тIа автомобильни наькъаш шердара.

Революци хьахача тIехьагIа хиннача шерашка Кортамукъален гIайрех тIа 17,6 эзар километр никъ биллаб. 1980 шерага кхы а тIехо эзар гаргга километр никъ буллургба.

Ударни гIишло я вьина кхайканьй паччахьалкхен автомагистраль. Дукха машинаш лела мугIараш дола Пинар-дель-Риора Гуантанамо кхоачаш боле бетонаца хьалла никъ малхбузехьяра малхбоалехьа кхоачаш мехка юкъе гIолла чакхбаргба. Цо вIашаи юкъаргья лоархIамегIа йола промышленни юртбоахамей районаш. Автострада болх бе йолакхаро торо хулийтаргья дIа - кха кхухьа мухь дикка совбаккха, дIадода доагор я ха а кхое.

(АПН).

ТАЬЬШОНА [illegible]

Виьйфу ахача къахьбеда вьетнамски провинцера Таьышона районе кастта экономически зона хинна дIаоттаргья. Района 130 эзар гектар лаьттах 12 эзар гектар дуга кхаш хургда, йиь эзар — даьгIенаш, цхьа эзар гектар гаргга дIалоацаргда ирригацион ни гIишлоша, гаьна йоацаш хургья чай тIадола плантацеш, аннанаш тIайола а лак доаьла а гаьнаш. Дикa лаьтте дIалургда лесничества.

Вьетнаме хьуна промышленность хьаяра чIоагIа терко тIахийтай правительствас. 1976 шера Таьшоне шин ахи эзар гектара тIа дIаегIар кьона гаьнаш. Карара шу чакхдаьлча гаьнаш дIаегIа лаьтта шозза дукхагIа хургда.

Городашка бахача тахах эзараш шоай лоIамагIа баха бахан кердача экономически зоне.

(АПН).

[illegible] КЕРДАЧА ГIИШЛОНАШТА

Шийн берригача низаца болх бе йолаенний Улан-Баторски кирпичашки з завод. Из завод эргайоаккхаш хилярца советски гIишлонхоша доккхий балхаш чакхдаьхад: хьалъй керда корпусаш, ерригa эргальххай болх беш кр, царна «чуеллай» вай хаяра оборудовани, хьалъяй ремонтно - механически мастерской, чакхдаьхад топпар боаккача карьера лакхе хьеелара болх, ехкай йоахала трассаш, дехкад автомобильни а цIермашина а наькъаш.

ХIанзле укхаза хиъера дIадаьнна кулг-яра ду хале балхаш. Цахаш цIенен тIехдикача вентиляцеца Iалашъяьа я. Производстве эгара кердагIча технологе торо хулийтаргья «100—150» маркех йола чIоагIа а лаххара дахал йола а кирпичаш арахеца. цу тайпарча кирпича цхьан квадратни сантиметро лов 100—150 килограмм доала.

МНР кердача гIишлонашта дикка доккха кирпич хьагIацадана никадая — шера хьалха заводе арахеца хинниче 16 миллион кирпич хIанз 32 миллион тIехьет.

(АПН).

КАЗАХСКИ ССР. Джезказгански областерча городе Никольске бахаш ба ПетренигIар шийн тайпара дезал. Дмитрий Иосифович — «Джезказгански» рудника «БелАЗ»-а водителя, Анна Алексеевнайн — № 1 йолча школа завхоза барайтта бер да. Доладча хIаьмина — кхоачам боллаш нраен бах уж боккха дезал.

— Цхьакха проблема йоацаш хIаьна дац тха, — йоах Анна Алексеевнас. — Кхыбарел цIарга дац тха материальни хьал а.

Мичурина урамагIа, 76 долгIа цIагIа ба е ба доллача хIамаш къолам: йосбанна 12 цIагIа хIакшара мебель, пианино, бос болаш — IазаржзIаьй а хьаькоахех йола телевизораш латт, цIагIара библиотека а. Шоай автомашина а я цар, хьайбай. Йолаьш латт шоаша вIаштIаргьы городал арахьара дача.

Каст-каста хетт сога, ираз долаш йий хьо? яхаш — дувц Анна Алексеевнас — шеко йоацаш ала аз: Тха дезал дахьа барт болаш бе, хьахьегасара тIера долаш, моашача новкъостал де кийча долаш, дикаша дIа-воа а кагнгIбьнй а йоазаш еш хьахьаврв дешра тха бераш. ЙоккхагIйолча ... цIагIа де дезар дукхагIа дахьбе шоаш ду.

Къаьста сакъердаме хул тханнга сийрайна. Хьаьша цIагIа гитара локхаш, е Любс иновина локхаш воа. Тхоай кинопроектор а тха, дIаьта берригаш хIана бих хьуни кинопедина ва.

— Вай Советски Конституц баьхан доляш вахара шерра никъ бела цIийла Анна Алексеевнас ... гIулакх деш хинна ешавала, бульдозеристалла балха хапи лерхIаш я, Вера — горна техникум чаккьбьахьачул тIехьагIа маркшейдерагIа болх беш я. Йоккха говзал йола болхлой хургба Василий Леонидач. Трикотажни фабрикерча машинни наладчикий говзал Iомаш ба уж. Олег профтехобразоване училище чакхъе я кхьхка бурови болх беш я.

СУРТАШ ТIА: йоIагара денна писмо дешаш йола Анна Алексеевна; ПетренигIар 12 цIеях йоI бераша цIагIа урокаш Iомаш ба.

ТАСС фотохроника.

САЛАIА БОКЪО

СССР кердача Конституце проекта 41 статья чулоацам укх тайпара ба: «СССР гражданий салаIа бокъо я. Из бокъо Iалашъю болхлоштен гIулакхерча нахан 41 сахьатах латтача балха кIирацен цхьайолча профессиешти производствашти балха ди лоандарцеи, бийсана болх бечарна къахьегала лоацъярца: хIара шера мах луш отпускаши хIара кIира салаIа деноши, хIаьта иштта культурно - просветительни дарбани учреждений сеть шеръярца, массови спорт, физически культурен туризм дегIайоалаярца: наха бахача салаIа аьттув бола торонаши мукъа хана рационально пайда эца кхьдола хьалаш хьадарца.

Колхозхоша болх беши салоIаши йолкххача хана йоазаш колхозий устава тIа белгалйоаккха.

Юрта боахамен заготовкаи болхлой профсоюза областной комитето а боккха болх бу кхаешен фермашкеи къахьегала балха къахьегама, бытовой, салоIа хьалаш дикагIа вIаштIехьдача гIерташ.

Юрта боахама районни профсоюзни организацеша, колхозни совхозни профсоюзни комитеташа цахаддаш лакхбу организаторски массово - политически балха боарам. Шерра йоаржаю толашагIбарий балха овзит, царна карагIдаддараш.

Ферме, бригаде, кхьча производствени участке хIара денна, хIара бетта, квартале баьча балха къастамца. Социалистически вовсамаш хьалхадаттаранта моральни материальни гIойлеланча ю. Массанахьа а цIе итолоаш кийчъю, цар чу да деша керда газеташи журналаши, лодувгIа радиоприемникаш, хьажа телевизораш.

Дика къахьийгача салаIа а дог доагIа. Духхьал укх шера юрта боахамен заготовкайн болхлой профсоюза областной комитето еннача путевкаехи курсовкаехи курорташка, санаторешка, салаIара цIеношка хинлав 2400 совгIа колхозхон совхоза болхлон. ХIаьта туристически путевкаех ваха хинлав 500 гаргга саг. ХIанз а дукха юрта къахьегамхой ба цига салоIаш. Дошо гуйре чуерзаьлчул тIехьагIа обкома чотах мах боацаш путевкаш а луш форда йистерчарча курорташкеи, санаторешкеи, салоIача цIеношке дарба ден салаIен гIоргба пай республика колхозашкареи совхозашкареи 1500 совгIа механизатор, комсаш лелаерий, дукхха доаркаш, ж. гуй, кхьбараш.

Юрта боахамен заготовкайн болхлой профсоюза областной комитето шийн ерригa организаторски массово-политически болх тIаберзабаь республика экономикеи культурени дегIайолдара, къахьегамхой вахара хьал-торо дIахо айяра.

Профсоюзий XVI съезда решенеш кхоачаш а еш, СССР кердача Конституце дIа ии-декхара юртарча къахьегамхой бытовой, салаIара хьаьлташ дикагIа хьоачашдергда тIа обкомо.

Ш. ГАГАЕВ,
юрта боахамен заготовкайн болхлой профсоюза областной комитета секретарь.

ОКТЯБРЬ ВАЙ ВАХАРЕ

ДЕГ ЧУ КУРАЛ ЙОСС

Дог г1оздаьнна, хьинар айденна т1ейиккай советски наха кердача Конституце проект. Цхьаккха а саг вац Конституце проект ца 1омаеш, из ювцара юкъе дакъа ца лоацаш. Цун х1ара дош сага хьал тааде, лакхде, вай социалистически моахк ч1оаг1бе аьнна оттадаь да. Цудухьа советски Конституци эггара гуманий, к1оаргга демократичий ма1ан долаш Конституци я аьнна ч1оаг1деннад массайолча миллионаш ...

Къаьстта дагалатт кхалсагех дола деш. Кхалсага вахар, бокъо, общественни хьал лакхдалар, тоадалар белгалдаьккхад Конституце проекта т1а. Проект 1омаеш дагадох Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хилалехьа кхалсагага хинна хьал, х1аьта къаьстта нохчийн г1алг1айн кхалнаьха вахар. «Хьо есул кхера баь хинна ...мар аз, из-м ... хьалдоттаьц ...» оалац хиннад хьалха кхалсаг дунен т1а яьлча. Цу дешаша дика тойт кхалнесага хьалхаг1а хинна хьал.

Владимир Ильич Ленина революци яьннача хьалхарча деношка дека ч1оаг1а терхаш т1аьбохийташ хиннаб кхалсага хьал, бокъо лакхьяра г1улакха. Духхьал ленински къаман политика бахьан долаш кхалнах сийрдача новкъа баьннаб, йиза боккъонаш шоай кера а ерзаь. Таханара ди дайзача, вай ираз вахар б1аргадайча из ишта хургда яьнна тешартбацар вай дай-наной. В1алла а тешаргбарий уж кхалсаг летчик, тракторист, лор, хьехархо, 1илмахо... хургья аьлча? Тешаргбацар, теша хала а дар цунах. Цар из ...

Из г1а сомах б1аргадайтар Сийлахь-йоккха Октябрьски революци яр, деррига ч1оаг1далар, дег1адоаладар вай хьамсара Коммунистически парти, вай хьамсара Даьхе я. Т1аккха мишта алац д1айхха баркал, мишта делац дог! Вай толамаш, вай ираз вахар деррига, а вай партена дувзаденна да. Аз дег т1ара баркал оал сай хьамсарче партена, Даьхенна сай ираза никъ бахьан долаш, сайна енна бокъо бахьан долаш.

Эзараш миллион болча советски кхалнаха санна со а лакхера дешар дийша я. 1954 шера из чакхьаьккхар Киргизе университет. Цу хана денз сай дега беза хьехархочун болх беш хьа а йоаг1а. Вайна дика хоп хьехархочун професси мел ч1оаг1а лоархIаш я сийдеш а хиннай, х1аьта х1анз йолаш а я. Из да хьехархо коммунизм хьалхе еза къона т1ехье кхее езаш, цунна коммунистически кхетам бала безаш, цунах вязза советски саг ве везаш воладдаь. Из массайолча хана дега а латташ бу аз сай болх, из даггара хьех аз сай студенташта. 1962-шера филологически 1илмай кандидат хилар сох. Г1алг1ай кхалсаг 1илмахо я аьлча х1анз тамаш е х1ама а дац. Бакъда хьалха из хала йишьяцар.

Тахан хьеллача СССР Лакхехьарча Совета сесса ч1оаг1ъергья керда Конституци. Къаьстта дог уроттаду новкъоста Л. И. Брежнева Конституце проект вай мехка юкъарах аьннача дешаша.

Керда Конституци араяьнна ди доккха ц1ей хургда, из ди вай кердача толамий ди хила деза. Х1аьта кхы а ч1оаг1аг1а дог г1оздолл ер шу къаьстта деза шу — Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дуза шу хиларах. Октябра юбилейга деррига советски халкъ, дерригача дунен прогрессивни нах санна кийчлуш я тха университета коллектив а. Тхона карагIдаьнараш белгалде йиш йолаш да. Цхьабакъда, царел дукхаг1а да тхона хьалхашка латта декхараш. Уж кхоачашдара цхьаккха ца кходеш къахьегаш да тхо. Дег чу курал йосс цу бахха юкъе шоашкара доаг1а д1акъа дизза юкъехухьаш кхалнах хиларах.

Ф. ОЗДОЕВА,
Нохч-Г1алг1ай пачхалкхан университета доцент, филологически факультета декан, филологически 1илмай кандидат.

Тха интервью

ХУВЦАМАШ ДОККХИЙ ДА

Тха корреспондент в1ашаг1кхийтар халкъа образовани Назрановски отдела заведующий Ужахов Руслана 1амирханаца. Массеха хаттар дир цо цунга.

— 1амирхан, СССР кердача Конституце проекта т1арча 25 статье т1а аьнна да: «Кагирхошта коммунистически кхетам балара, кагирхой духовни физически дег1аккхувлара, кьахьегамеч общественни г1улакхашта уж кийчбара г1улакх деш йола образоване б1арчча цхьо система я СССР-е. СССР-е образовани мах боацаш ду». Дешара г1улакх мишта да шу района школашка?

— КПСС XXV-ча съезде ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, халкъа образоване системен профессиональни кийчояри цахаддаш дег1аккхувлилга коммунистически кхетам балара доккха ма1ан дола г1улакх хилар. Из геттара доарх1аде да х1анз, 1илмо - технически революци йолча вай хана.

Хьалха хинар санна бац х1анзара къахьегам, бода бе волалу саг х1анз дукха хоам а довзаш а хила веза. Цуйта хьежжа хила деза саг къахьега кийчвеша а.

Цунна дийна, са ала безам ба, юкъера дешар чакхдаккхийтара система ч1оаг1а эргаяла езаш я, къаьстта юкъерча школашка хьалхаг1а а йолаш. Школа кхоачах баь 1е йиш йолаш яц классе хьеха предметаш 1омадарца бераш дитарах. царна цахаддаш кьалхадаха деза къахьегар керттера декхар долга, уж баха беза къахьегам безарга. Кагирхошта дешар хьеха деза 1омадечуна цар шоаш уйла еш йолаш, 1илмаш а политически а кхетам совбаккха ховргдолаш.

Парте XXV-ча съезда сопамаш т1а а СССР кердача Конституце проекта т1а а къаьгга дьяхьоккхаш да тха декхараш. Уж да юкъера дешар дешанза цхьаккха саг хила йиш йоацилга, дешархошта душ боллу кхетам массе оаг1орахьара шербе безилга.

КПСС XXV-г1а съезд хинначул т1ехьаг1а тха района ерригача школай коллективаша хоадам болла планаш оттайор уж сопамаш вахаре кхоачашдара. Ала деза, уж планаш кальхаьта т1а ца йисалга. Цунна тешал ду 1975—1976-ча дешара шера бераш дешарах кхувш хилара процент 98,3-гара 1976—1977-ча шера 98,8-га д1аккхачаро.

— Мишта латт х1анз районе деррига бераш дешара юкъеозалга?

— Дукха болх бу школашкарча хьехархой коллективаша цхьаккха бер деша ца ухаш ца дисийтара. Барх1 классе ялккхача школе ца ухаш буса дешархой шийн процентагара 1,8 процентага кхоачаш к1езиг-бениаб. Х1аьта цхьан классе йоллаг1ча шера чубусараш 170 саг хиннача 150 сагага кхоачабаьб. Х1анз урокаш чакхьяьлча школе юхе а 1еш ц1аг1а ения заданеш кийчъеча д1ахьдаьча ден группе лела бераш 908-гара 1152-га д1ахкхачад. Цул совг1а, «дикен» «т1ехдикен» мара оценкаш йоацаш дешараш 3520 сагага д1ахкхаьчав, вешта аьлча, х1ара пхелаг1а вола дешархо ва. Иштта оценкаш йолаш. Д1адахача дешара шера школаш яьхарех 47 саг деша эттав лакхерча дешара заведенешка, 97 — техникумашка.

— Конституце проекта 43 статье т1а аьнна да, х1ара советски гражданина деша бокъо я, из бокъо ... йолаш деша ... Иштта цу т1а дуьц саг ше ... ... хьалйи а ... Цу хьакъехьа фуд хьа дуьца, маьг1а хувцамаш хиннад Назрановски районе Советий бовдала 60 шера?

— Советски 1аьдал далалехьа еррагача Г1алг1айчене шиъ шера деша цхьа школа мара хиннац. Цу чу дешаш вар массехк втт дешархо. Х1анз алхха цхьан Назрановски районе я 23 юкъереи, 5 барх1шерареи, 7 юххьанцареи школа. Цар чу 19800 дешархо, 752 хьехархо ва. Алхха укх шера районе болх бе йолаелий юкъера кхо школа.

Дикка тоаденнад школаш мел эшачунца 1алашъяр: гойтара пособеша, дешара технически х1амаца. Ер дешара шу доладалуш школашта лаьрх1а кийчай 12 эзар сома мах долча дешара оборудовани.

Дукха дикаг1а хиннад хьехархой вахара-бытови хьаштеш кхоачашделга. Д1адахача шера кердача фусамашка чубаьлар Назранерча хьехархой ялх дезал, хьехархой ц1енош да Яндаре Пхьилекъонгий-Юрта, Экажкъонгий-Юрта, 1аьлий-Юрта, Сурхот1а, Бурокlала, Ж1айрахьа.

Дешар хьехарех кхетам баларен процесс д1ахо а товелга, дешархошта коммунистически кхетам лулга тха керттера декхар да.

Укх пятилетке халкъа образоване г1улакхаш тоаделга д1адехаш хьехархошта хьалхашка декхар оттадаьча парте XXV-ча съезд а СССР кердача Конституце проекта а яз д1адехарца цхьана белгалдаьхад дикаг1а дола наькъаш а.

Со дог тийша ва района педагогически коллектив шийна хьалхашка ца кходеш халкъа образовани г1улакх тоадара пятилетка декхараш кхоачашдергхилларах.

ДОШО ГУЙРЕ

Вай республике д1айолленавай Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаь «Искусства гоазаичаша — къахьегама гоазаичаьштаа» аьнна йоле «Дошо гуйре» яха искусствай фестиваль. Пойкха а тайп - тайпара а я фестивала программа. Цуна да республика Малгобекски, Гудермесски, Шелковской, Сунженски районий къахьегамхоашкара артистий в1ашаг1кхетараш, концерташ.

Фестивале дакъалоацаш ба ц1и хеза театра, кино артисташ, иллалархой, эстрада, цирка гоазаичаш, вокально-инструментальни ансамблаш, иштта вай республика артисташ.

Уж ба СССР Доккхача театра солист, Ленинска комсомола преме лауреат, РСФСР халкъа артист Райков Евгений, СССР халкъа артист Эсамбаев Махмуд, РСФСР халкъа артистка Кириенко Зинаида, дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреат Ненашева Галина, Молдавски ССР заслуженни артистка Кодряну Мария, Якутски АССР заслуженни артист, Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреат Бельды Кола, РСФСР халкъа артист Георгий Вишин, иштта кхыбола артисташ.

Х1анз республика районий къахьегамхошта шоай искусство гойтали гойташ ба фестивала доакъашхой.

Я. РОЗИНА.

ДЕРРИГА А НАЬХА ДУХЬА

Дерригача советски халкъо санна, Нохч-Г1алг1айчен медицински болхлоша а дег1аш уроттаь т1еийцар СССР кердача Конституце проект. Цар дег т1ера къоабал а ду цхьа байт болаш хьал а лоац вай мехка хинна доккхий социально-экономически политически хувцамаш чулаьцаш советски наьха бокъонеш декхараш белгалдаьх дола вай заман исторически из документ. Керттерча Закона проект — из дег1аеннача социалистически общества манифест. Цо дукха уйла чуйоссийт, шийга дегардар д1акувцца безам болийт нахага.

Парте XXV-ча съезда КПСС ЦК Отчетни доклад ешш новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, «социальни декхараш юкъе советски наьха унахц1ено лорара йоккхо ирал лоархIамег1а декхар доалийга». Из ше ма-дарре ц1еша бакъду вай республика массало. Нагахьа санна Советий 1аьдала хьалхарча шерашка х1анзарча Нохч-Г1алг1айчен лаьтта т1а унахошта лаьрх1а 296 менгий 20 гаргга лори мара хиннавеце, тахан республике бахача наьха унахц1ено лорерча ха т1а латт 11 эзар гаргга менги боле 79 больница, 27 къаьст-къаьста поликлиника, 13 диспансер, 19 санитарно-эпидемиологически станци, скори помоща 6 станца, 283 фельдшерско-акушерски пункти 100 гаргга аптекеи. Иштта кхыйола медицински учреждени.

Республике унахц1ено лорара учреждешта оттадаь керттера декхар да бахача наха специализированни медицински г1улакх дара боарам лакхбар; наха лазараш хулга а уж царех боалга а лохдар; махула дукхаг1а дарбан-профилактически г1улакхаш чакхдахар; дарбан - профилактически учреждаи бахха вай хангча 1илмана т1ехьхара кхаг1даьнараш юкъедехьар; медицински болхлой идейно-политически боарам лакхбар. Уж декхараш кхоачашдеча медицински болхлошта дукха новкъостал ду партийни советски органашо, профсоюзашеи кхыйолча общественни организацешеи.

Итт эзар совг1а саг волча республике медицински болхлошта юкъе к1еззига бац дукха дика х1ама ала йиш йола нах. Иштта ткъо шу совг1а ха я Урус-Мартановски центральни районни больнице берий отделене заведующий йолаш Висаригова Татьяна Магомедовнае къахьега. Из республика Лакхехьарча Совета депутат я. Цуй беркате къахьегам Даьхено белгалбаьккхаб Октябрьски революцен Къахьегама Шеча Байракхаи орденаш ялрца. Иззал хе я Грознерча кхийкора духхьаларча диспансере Ленина орден лелаеча Кобызева Клара Феофановнае а лорий болх бу. Дика специалист санна белгалъяьннай Грознерча горздравотдела керттера ревматолог йола Плиева Абкура Шарилат, Шалински района керттера лор вола Ленина орден лелаю Кадиев Магомед Аминевич, № 6 йолча больница участкови лор Шестакова Екатерина Федоровна, Назрановски района райпедиатр Шакриева Ахьмада Мила, дукхха кхыбараш.

Дукха я тайп-тайпара лостам болаш а ба республика медицински болхлоша беш бола болх. Иштта, духхьал соахкарча цхьан шера больницашка стационарни дарба деш хилар 193307 саг, амбулаторно-поликлинически г1улакх даьд 8 миллион сага, х1аьта скори помоща болхлоша эггара хьалхари медицински г1улакх даьд 276810 унахочоа хетар хиннача сагах.

Шерагара шерага лакхлуш хьайног1а республика унахц1ено лорара бюджет. Иштта, 1971-ча шера из 30,7 миллион сом хиннаяле, 1976-ча шера 38,5 миллион сомага д1акхаьчар. Вешта аьлча, республике бахача х1ара сага медицински г1улакх дара тахан шера 33 сом совг1а ахча кхоач. Укх т1еххьарча шерашка тоаенна дарбан-профилактически учреждаи материально-техническа база а. Республиканяски Кожно-венерологически диспансера хьайийлай 120 менги бола стационар. Грозне хьальяьннай № 3 йола берий поликлиника, № 3 йолча городской больнице хьайийлаб цхьан дийнахьа 600 саг т1аэца йиш йола поликлинически отделени, берий отделенеш хьайийлай Шалински Шелковской районни больницашка.

Шоаза дукхаг1а—цхьа эзар сагага кхачалча пах т1аийбе торо я укх шера шоалаг1а корпус хьалъяьккхара Грознерча № 6 йолча поликлиника, 30 менгегара 50-га кхачалца шеръяь Назрановски районни больнице инфекционни отделени. Кхьйкора дарба деча кердача больнице шийн болх д1адолаберо торо енай пхе юртарча больницашкара з1амига йола кхайкора отделенеш д1аяза. Духхьал соахкарча цхьан шера дарбан - профилактически учреждешка кхьачай 893 эзар сом мах бола керда аппаратура инструменташи.

Гуш ма-хиллара, Нохч-Г1алг1айчен медицински болхлой наьха унахц1ено лорара эшаш дола тхьалаш долаш ба. Из сийдола декхар ма-хулла дикаг1а кхоачашдара цхьаккха х1ама кходерглац оаха. Из д1адах тхогара советски наьха вахар ираз хилийтара мел эшар теркалдаьча СССР кердача Конституце проекто.

С. ДОБРИЕВ,
НГ1АССР унахц1ено лорара министерства вокхаг1вола инспектор.

Бераш вай кхоане я. Цудухьа цар йовхо елга ше хьахиннача хьалхарча деношка денз ший эггара бочаг1а дола г1улакх лоарх1аш х1айоаг1а вай социалистически Даьхе.

Вай мехка ерригача ма1ияг1ашка санна деша дала ха йоацача берий дукха учреждешеш я вай республике а. Цига берашта мел эшар 1алашдаьд. Укх сурта т1а шоана гу ловзаш доаха «Ч1агарт» яхача № 5 йолча Магlалбикерча бешара бераш.

Б. ЧЕРБИЖЕВА сурт.

Наха болча ç алоlама

Кхашка къахьегархой хьайбашта г1улакх дерийн культураца дувзаденна хьашташ кхоачашдара юкъе лоарх1аме моттиг д1алоцц агитбригадаша бечча болхо. Тха района культура учреждешеша б1аьсти йолаелча денз гуйре хьат1аккхачалца из болх кхай т1арча станашка, доахан кхоабача фермашка бу. Цу г1улакха лаьрхх1а районе в1ашаг1 а елла болх беш а итт агитбригада. Уж болх беш я районни культура Ц1аг1а, Элистанжински, Даргински, Махкетински, иштта кхыча культура Ц1енашка. Иштта культура отделе болх беш а я кхо автоклуб. Царна айхха бувзам лелабу агитбригадай доакъашхоша. Уж хул Орджоникидзе, Ленина, Кирова, КПСС XXII съезда ц1ерага1ча колхозашка, гаьнна доамашка доахан хоажадеча бежа 1уй болча а.

Агитбригадаша хестабу балха т1а хьалхалаттараш, документальни кинофильмашка г1олла йовзийт толамаг1а йола опыт, ц1и хезача нахаца в1ашаг1кхетараш чакхдоах, самодеятельни артистий халлараш гойт, иллеш доах. Программа юкъе я маларан меларан, «д1аьха сом» дезараш, балхах къехкаш бараш бетбоахаш йола сатирически куплеташ, стихаш. Дика кхоачашъю уж районни культура Ц1ен болхлочо Насагаев Абубакара.

Каст-каста хул кхай т1арча станашка концерташ. Из болх дика в1ашт1ехьбаьккхаб районни культура Ц1ен. Гунински, Даргински юртарча культура Ц1еной агитбригадаша. Цу культура Ц1еной болхлой кастказа хул колхозхой болча хьоашаг1а. Цига цар Кавказа халкъий ашараш лекх, иллеш доах. «Къахьегама листокаш», «Молнеш» арахец.

Автоклуба болхлоша кийчъю «Съездагара съездага», «Халкъий доттаг1алла ба вай низ», «Района колхозийи совхозийи планаш социалистически декхараш», «Тха мяххаш», «1илмен дин», «Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар», «Дуне т1а эггара демократически яр», иштта кхыйолча темах йола выставкаш.

Культура болхлоша кхай т1а къахьегаш боахкарашта цахаддаш керда газеташ, журналаш доттаду, документальни художественни фильмаш хьох.

Автоклуба заведующе Эсхиев Дутуса, Харачоевски библиотека заведующе Тураева Марине, Элистанжински культура Ц1ен директора Актиев Ахмада каст-каста еш лекцеш беседаш. Цар темаш я «Саг къахьегамца сийдолаш ва», «Района 10-ча пятилетка декхараш», «Вай декхараш бовзийташ», иштта кхыраш.

Карарча хана тха агиткодлективаша шоай берригга болх юрта боахама болхлоша доакъар 1алашдара, тхьамкех ялати чуэзар ма-хулла сихаг1а чакхдаккхара т1аберзабаь бу. Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара накъадолхаш ше дезарен дукха да культура болхлой. Х1аьта уж толамца кхоачашдер тха керттера декхар а да.

Х. БИТИМИРОВ,
Веденски района культура отдела заведующий.

ПРАВОВИ ПРОПАГАНДА ТОАЯРА

Укх деношка НГ1АССР юстице министерстверча правови пропагандах йолча республикански координационно-методически совета заседани хилар.

Цига хоам бир юстице министерства консультанта Л. М. Емцовае «Чечингсельстрой» тресте правови болх в1ашт1ехьбаккхарах.

Дийцар республикански «Сердало» газета т1а правови пропаганда яра административни органий болхлоша статьяш телара плани кхоачашъярах.

Совет иштта хьежар Ленински Советски районий координационно - методически совета къахьегамхошта юкъе правови болх боаржабара деш долчунга. Белгалдаьккхар укх т1еххьарча хана цига из болх дикка мелбалийталга. Цу советий председателешкара хьадийхар болх тоабелга.

Республикански совето лаьрх1ар укх деношка СССР кердача Конституцена пропаганди яра рекомендацеш т1аэца а уж массанахьа д1аяхьийта а.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 ОКТЯБРЬ.
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Берий художественни коллективий концерт. 9.55 — Советски Социалистически Республикай Союза Конституце (Керттерча Закона) проектага хьажа. Нйсазалаг1а тулаьь СССР Лакхехьарча Совета арг1ан йоаца ворх1аага1а сесси хьеллар. Кремлевски Дворецера трансляци. 14.30 — 1илмеи космоси. 1илман-популярни фильмай программа. 15.25 — «Х1ара сурта т1а малк ба». 16.00 — «Седкъа». Бераш долла кинофильмаш. 17.05 — Бородин. Центральни телевидени Ерригесоюзни радион симфонически оркестро д1алокх 2-г1а симфони. Дирижер — Шестокович. 17.35 — Советски поэтий стихаш. 18.00 — Кердадараш. 18.30 — «Самукъане ...». 18.45 — СССР Лакхехьарча Совета арг1ан йоацача ворх1аг1ча сесси. 20.00 — СССР халкъий иллеш халлараш. 21.00 — «Ха». Информационни программа. СССР Лакхехьарча арг1ан йоацача ворх1аг1ча сесси. Т1ехьаьлча советски иллай концерт.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Вахара хьалхарча г1улакха» яха телевизионни документальни фильм. 18.30 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.15 — «Кортамухьача республикай йохарг1оаш Союз». Документальни фильмай программа. 20.00 — «Нохч-Г1алг1айчу г1оллаь». Информационни программа (эрсий, г1алг1ай меттала). 20.20 — Юбилейни вахта толаша чакхъяккхаь! Хога г1ирс беча а из товдеча а фабрика коллектив йолча (г1алг1ай меттала). 20.30 — «Вер... миэ — искусства». Графика Царицынске творчествах дола дувцар.

5 ОКТЯБРЬ.
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — 1уйранара гимнастика. 9.30 — Погодин. Вахтангова ц1ерага1ча Пачхьалкхен Академически театро «Топ йола саг» яха фильм-спектакль. 14.30 — СССР Лакхехьарча Совета арг1ан йоацача ворх1аг1ча сесси. 15.30 — «Отдать швартовы» яха бераша дола телевизионни художественни фильм. 16.55 — «Ленин» яха Горька очерк. 17.25 — Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта». 18.00 — Кердадараш. 18.00 — «Охха д1а а лоих иллеш а доах». 18.45 — СССР Лакхехьарча Совета арг1ан йоацача ворх1аг1ча сесси. 20.00 — «Вай биографи. 1973-г1а шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. СССР Лакхехьарча Совета арг1ан йоацача ворх1аг1ча сесси. 22.00 — Футболах йола дунен халкъашта юкъера матч. Голландо сборни СССР сборни. Голландера трансляци. Перерывах — «Спортлото» тираж. Т1ехьаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Хьона карайийраа гоазал» яха телевизионни документальни фильм. 18.30 — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга. Октябра хьалхарча шерашка Грозне большевикаш. Воккхаг1а волча 1илман болхлочун Вацуева къамаьл (нохчий меттала). 18.45 — «Кортамухьача республикий йохарг1оаш Союз». Документальни фильмай программа. 20.00 — «Нохч-Г1алг1айчу г1оллаь». Информационни программа (эрсий, нохчий, меттала). 20.20 — Советски демократи хоттамлар, СССР 60 шу дизара ц1ерага1а йолча Грозненски химически завода парткома секретара Савина къамаьл. 20.30 — «Лоамая 1уйре» яхача альманаха обзор (г1алг1ай меттала).

РАДИО

4 ОКТЯБРЬ.

6.30 — Юртара 1уйре. 6.50 — Тха уйлаш а г1улакхаш а хьона, ... Даьхе! 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш. 8.25 — Даьхенах, партех дийна иллеш. 8.45 — «Со Советски Союза гражданин ва». 1илман болхлочун Солтаханова къамаьл (нохчий меттала). 9.15 — «Коммунисташ». Литературно-музыкальни композици. 9.40 — «Хьона вай заманхо» (г1алг1ай меттала). 17.00 — Наькъа ... (нохчий меттала). 17.15 — Къахьегама репорташ (нохчий меттала). 17.30 — Дека, тха илли! Концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала). 18.30 — «Сайрйккерг Грозный» (горсове г1олла). 18.30 — Ашараш.

5 ОКТЯБРЬ.

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.25 — «Ленински некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — «Вай мох доттаг1аленца ба» яха беседа (г1алг1ай меттала). 8.50 — Ашараш. 9.15 — Сийлахь-доккхача халкъа сийлахь-доккха Закон». 9.30 — Юрта къахьегамхошта репорташ. 16.00 — «Даьхенна долча беркате, халкъа долча ираза» Мичигашкера репортаж. 18.15 — Даьхе хьона да, сатечун дог (нохчий меттала). 18.45 — Хургдола ... (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала).

Октябрера хаоттам

Сентябрь бетта дукхаг1а долча деношка республика г1айха йолаш а ч1оаг1а б1айха йолаш а хаоттам хилар. Эггара лакхаг1а йолча хана фегара температура 25—28 градусага кхоачар, х1аьта ... [illegible]

«МАХАБХАРАТА» ЭРСИЙ МЕТТАЛА...

Туркмене 1илман Академе «ЫЛЫМ» яхача издательство эрсий меттала а даьха арахий ... [illegible] ... Москве хиннача Дерригдуненан хьалхарча книжни выставке — ярмарке. ... [illegible]

Владимир МЕЛИКОВ,
АПН корреспондент.

ФУТБОЛ

Селхан Перме моттигерча «Звездаца» арг1анара ловзар ... «Терек» ... [illegible]

Метеостанци.

КПСС Нохч-Г1алг1ай обкома аппарата ч1оаг1а хала а хеташ хоам бу парте обкома инструктор **МАРХИЕВА Бетий Роза** ха йоацаш кхалхарах, х1аьта цун дезагнен гаргарча вежарех кодам а бу.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-г1а этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехкетоламе секретара — 3-34-38; партийна вахара культура отделе — 3-61-49; промышленноста отдела — 3-42-30; эрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-49; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерия — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ02432. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7226.